Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (четвърти състав)

3 декември 2015 година*

„Преюдициално запитване — Директива 2004/39/ЕО — Член 4, параграф 1 и член 19, параграфи 4, 5 и 9 — Пазари на финансови инструменти — Понятие за инвестиционни услуги и дейности — Разпоредби за гарантиране защитата на инвеститорите — Задължения при предоставянето на инвестиционни услуги на клиенти — Задължение за преценка на адекватността или подходящия характер на услугата, която трябва да се предостави — Договорни последици от неизпълнението на това задължение — Договор за потребителски кредит — Кредит, изразен в чуждестранна валута — Отпускане и погасяване на кредита в национална валута — Клаузи относно обменния курс“

По дело C-312/14

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Ráckevei járásbíróság (Окръжен съд Рацкеве, Унгария) с акт от 27 май 2014 г., постъпил в Съда на 1 юли 2014 г., в рамките на производство по дело

Banif Plus Bank Zrt.

срещу

Márton Lantos,

Mártonné Lantos,

СЪДЪТ (четвърти състав),

състоящ се от: L. Bay Larsen, председател на трети състав, изпълняващ функциите на председател на четвърти състав, F. Biltgen, J. Malenovský, A. Prechal (докладчик) и K. Jürimäe, съдии,

генерален адвокат: N. Jääskinen,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

— за г-н и г-жа Lantos, от I. Kriston, ügyvéd,

— за унгарското правителство, от M. Z. Fehér и G. Szima, в качеството на представители,

* Език на производството: унгарски.

— за германското правителство, от T. Henze и A. Lippstreu, в качеството на представители,

— за полското правителство, от B. Majczyna, в качеството на представител,

— за правителството на Обединеното кралство, от M. Holt, в качеството на представител, подпомаган от B. Kennelly, barrister,

— за Европейската комисия, от I. Rogalski и A. Tokár, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 17 септември 2015 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 4, параграф 1 и член 19, параграфи 4, 5 и 9 от Директива 2004/39/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 април 2004 година относно пазарите на финансови инструменти, за изменение на директиви 85/611/ЕИО и 93/6/ЕИО на Съвета и Директива 2000/12/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 93/22/ЕИО на Съвета (ОВ L 145, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 8, стр. 247).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между Banif Plus Bank Zrt. (наричана по-нататък „Banif Plus Bank“) и г-н и г-жа Lantos (наричани по-нататък общо „съпрузите Lantos“) относно договор за потребителски кредит в чуждестранна валута.

Правна уредба

Право на Съюза

Директива 93/13/ЕИО

3 Член 3, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273 и поправка в ОВ L 293, 2014 г., стр. 59) гласи:

„В случаите, когато дадена договорна клауза не е индивидуално договорена, се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност, тя създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора“.

4 Съгласно член 4, параграф 2 от посочената директива:

„Преценката за неравноправния характер на клаузите не се свързва нито с основния предмет на договора, нито със съответствието на цената и възнаграждението, от една страна, и по отношение на доставените стоки или предоставените услуги, от друга, при условие че тези клаузи са изразени на ясен и разбираем език“.

5 Член 6, параграф 1 от същата директива предвижда:

„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

Директива 2004/39

6 Съображения 2 и 31 от Директива 2004/39 гласят:

„(2) […] следва да се осигури необходимата степен на хармонизация за гарантиране висока степен на защита на инвеститорите […]

[…]

(31) Една от целите на настоящата директива е защитата на инвеститорите. […]“.

7 Съгласно член 1 от тази директива:

„1. Настоящата директива се прилага към инвестиционни посредници и регулирани пазари.

2. Следните разпоредби се прилагат също и за кредитни институции, които имат разрешително по Директива 2000/12/ЕО [на Европейския парламент и на Съвета от 20 март 2000 година относно предприемането и осъществяването на дейност на кредитни институции (ОВ L 126, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 3, стр. 198)], и които предоставят една или повече инвестиционни услуги и/или извършват инвестиционни дейности:

— […]

— Глава II на дял II, с изключение на член 23, параграф 2, втора алинея,

— […]“.

8 В член 4, параграф 1, точки 2, 6 и 17 от Директива 2004/39 се съдържат следните дефиниции:

„[…]

2) „инвестиционни услуги и дейности“ означава всяка от услугите и дейностите, изброени в раздел А от приложение I относно всеки от инструментите, изброени в раздел В от приложение I;

[…]

6) „търгуване за собствена сметка“ означава търгуване със собствен капитал, което има като резултат сключването на сделки с един или повече финансови инструменти;

[…]

17) „финансов инструмент“ означава инструментите, определени в раздел В от приложение I“.

9 Сред инвестиционните услуги и дейности, изброени в раздел A от приложение I към посочената директива, е търгуването за собствена сметка. Съгласно раздел Б, точки 2 и 4 от това приложение, към категорията на „допълнителните услуги“ спадат съответно „[п]редоставяне[то] на кредити или заеми на инвеститор, за да може да извърши сделка с един или повече финансови инструменти, при което посредникът, който предоставя кредита или заема, е включен в сделката“ и „[у]слугите, свързани с валута, когато се отнасят до предоставянето на инвестиционни услуги“. В раздел В, точка 4 от посоченото приложение, озаглавен „Финансови инструменти“, са изброени „[о]пции, фючърси, суапове, форуърдни споразумения и всякакви други договори за деривати, свързани с ценни книжа, валути, лихвени проценти или доходност, или други дериватни инструменти […]“.

10 Член 19 от същата директива се намира в дял II, глава II, раздел 2, озаглавен „Разпоредби за гарантиране защитата на инвеститорите“. Член 19 е озаглавен „Задължения при предоставянето на инвестиционни услуги на клиенти“. Параграфи 4, 5 и 9 от него гласят:

„4. Когато инвестиционният посредник предоставя инвестиционни консултации или извършва управление на портфейла, тя получава необходимата информация относно знанията и опита на клиента или потенциалния клиент в инвестиционната област, съответстващи на специфичния тип продукт или услуга, неговия финансов статус и инвестиционните му цели, така че да направи възможно за предприятието да препоръча на клиента или потенциалния клиент инвестиционните услуги и финансовите инструменти, които са подходящи за него.

5. Държавите членки гарантират, че когато инвестиционните посредници предоставят инвестиционни услуги, различни от тези, посочени в параграф 4, те искат от клиента или потенциалния клиент да предостави информация за неговите знания и опит в инвестиционната област, съответстващи на специфичния тип продукт или услуга, които се предлагат или търсят, така че инвестиционният посредник да може да оцени дали планираната инвестиционна услуга или продукт са подходящи за клиента.

[…]

9. В случаите, когато инвестиционната услуга е предложена като част от финансов продукт, който вече е предмет на други разпоредби на законодателството на Общността или общите европейски стандарти, свързани с кредитни институции и потребителски кредити по отношение на оценка на риска на клиенти и/или информационни изисквания, тази услуга няма да бъде допълнително предмет на задълженията, изложени в този член“.

11 Член 51, параграф 1 от Директива 2004/39 предвижда, че държавите членки гарантират, че могат да вземат в съответствие с националното си право подходящите административни мерки или да налагат административни санкции на отговорните лица, когато не са спазени разпоредбите, приети съгласно тази директива, като тези мерки трябва да бъдат ефективни, пропорционални и възпиращи.

Директива 2008/48/ЕО

12 Съгласно член 2, параграфи 1 и 2 от Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета (ОВ L 133, стр. 66 и поправки в ОВ L 207, 2009 г., стр. 14, ОВ L 199, 2010 г., стр. 40 и ОВ L 234, 2011 г., стр. 46):

„1. Настоящата директива се прилага за договори за кредит.

2. Настоящата директива не се прилага за:

[…]

з) договори за кредит, сключени с инвестиционни посредници съгласно определението в член 4, параграф 1 от Директива [2004/39] или с кредитни институции съгласно определението в член 4 от Директива 2006/48/ЕО [на Европейския парламент и на Съвета от 14 юни 2006 година относно предприемането и осъществяването на дейност от кредитните институции (ОВ L 177, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 9, стр. 3)], за да може даден инвеститор да извърши сделка с един или повече от инструментите, изброени в раздел В от приложение I към Директива [2004/39], когато инвестиционният посредник или кредитната институция, отпускаща кредита, са включени в сделката;

[…]“.

13 Член 3 от Директива 2008/48, озаглавен „Определения“, предвижда:

„За целите на настоящата директива се прилагат следните определения:

[…]

в) „договор за кредит“ означава договор, въз основа на който кредитор предоставя или обещава да предостави на потребител кредит под формата на разсрочено плащане, заем или друга подобна форма на улеснение за плащане, с изключение на договори с продължително изпълнение за предоставяне на услуги или за доставка на стоки от един и същи вид, при които потребителят заплаща за услугите или стоките чрез вноски през целия срок на предоставянето им;

[…]“.

14 В глава II от посочената директива, озаглавена „Информация и стъпки, предхождащи сключването на договора за кредит“, се намират член 4, озаглавен „Стандартна информация в рекламите“, член 5, озаглавен „Преддоговорна информация“, и член 8, озаглавен „Задължение за оценка на кредитоспособността на потребителя“. В глава IV от същата директива, озаглавена „Информация и права, отнасящи се до договорите за кредит“, се намират по-специално член 10, озаглавен „Информация, която следва да се съдържа в договорите за кредит“, и член 11, озаглавен „Информация за лихвения процент“.

Унгарското право

15 Закон № CXXXVIII. от 2007 г. за инвестиционните предприятия и операторите на стокови борси и за нормите, регулиращи дейностите, които същите могат да осъществяват (a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól szóló 2007. évi CXXXVIII. törvény) има за цел по-специално да транспонира Директива 2004/39 в унгарското право.

16 Член 4 от посочения закон, в редакцията му, приложима към фактите в главното производство, съдържа следните определения:

„[…]

6) инвестиционен кредит: кредит, предоставен с цел закупуването на финансов инструмент, когато кредитната институция участва в изпълнението на сделката;

[…]

11) суап (swap): сложен договор за обмяна на финансов инструмент, който по правило се състои или от операция по закупуване в брой и фючърсна операция по закупуване, или от няколко фючърсни операции, и обикновено включва обмяна на парични потоци;

[…]

50) финансов инструмент: инструмент, който материализира парично вземане, с изключение на ценни книжа, серийно издаден и договорен на паричния пазар;

[…]

60. договор за дериват: договор, чиято стойност зависи от стойността на финансовия инструмент, който стои в основата му, търгуван за собствена сметка;

[…]“.

17 Член 19 от Директива 2004/39 е транспониран с членове 40—45 от същия закон.

18 Член 231 от Гражданския кодекс, в редакцията му, приложима към фактите в главното производство, гласи:

„1. Освен ако между страните е договорено друго, паричните задължения следва да се изплащат във валута по законовия курс в мястото на изпълнение на задължението.

2. Задълженията, определени в друга валута или в злато, следва да се конвертират по обменния курс, приложим в мястото на плащането и към датата на плащането“.

19 Член 523 от посочения кодекс има следното съдържание:

„1. По силата на договор за кредит финансовата институция или друг кредитодател се задължава да предостави на кредитополучателя определена парична сума, а кредитополучателят се задължава да я върне в съответствие с предвиденото в договора.

2. Освен ако със закон не е предвидено друго, когато кредитодателят е финансова институция, кредитополучателят дължи лихви (банков кредит)“.

Спорът по главното производство и преюдициалните въпроси

20 На 11 юни 2008 г. г-н Lantos сключва с Banif Plus Bank договор за потребителски кредит в чуждестранна валута с цел финансиране покупката на автомобил. Г-жа Lantos, в качеството си на съпруга на г-н Lantos, отговаря за изпълнението на задълженията, произтичащи от този договор. Запитващата юрисдикция квалифицира посочения договор като договор за кредит по смисъла на член 523 от Гражданския кодекс.

21 Посоченият договор съдържа по-специално някои клаузи относно т.нар. „фиктивни“ парични потоци в чуждестранна валута и т.нар. „действителни“ парични потоци в национална валута, в случая унгарски форинти (HUF).

22 Запитващата юрисдикция описва договорния механизъм за конвертиране на парични потоци във валута по следния начин:

„Към момента на отпускане на кредита [Banif Plus Bank] изчислява равностойността във валута на сумата, която трябва да предостави в унгарски форинти по обменния курс, валиден на предварително определена дата, съгласно член 231 от Гражданския кодекс, [а после] изкупува от клиента посочената валута, (вписана) за сметка на клиента, като прилага действителния обменен валутен курс купува, валиден към момента на предоставянето на средствата (транзакция по актуалния обменен курс), и му предоставя равностойността на тази сума в унгарски форинти. [Впоследствие] [Banif Plus Bank] продава на клиента вписаната валута срещу унгарски форинти, като прилага действителния обменен курс продава на валутата, валиден към момента на погасяване на кредита (сделка с бъдещ обменен курс, действащ към момента на погасяването), с цел клиентът да изпълни във валута задължението си за погасяване, записано във валута“.

23 Запитващата юрисдикция посочва също, че с решение 6/2013 PJE, постановено за уеднаквяване на тълкуването на гражданскоправни разпоредби, Kúria (Върховен съд) приема, че договорите за кредит в чуждестранна валута трябва да се квалифицират като „заем на чуждестранна валута“ по смисъла на член 231 от Гражданския кодекс. Според последната юрисдикция тези договори пораждат дълг, записан във валута. В тези договори обаче, за разлика от договорите за кредит, по силата на които има реално предоставяне на валута, съответната чуждестранна валута ще се използва само като парична единица на сметката, но плащанията ще се извършват в национална валута Вследствие на това записаният в чуждестранна валута паричен поток е фиктивен, а паричният поток в национална валута е действителен.

24 Освен това запитващата юрисдикция изтъква, че Banif Plus Bank твърди, че не предоставя каквито и да било инвестиционни услуги, нито допълнителни услуги по отношение на инвестиционни услуги, нито услуги, свързани със стоковите борса. Договорът, разглеждан по главното производство, е договор за потребителски кредит, подписан с Banif Plus Bank в рамките на дейността ѝ по отпускане на кредити, уредена подробно в Закон № CCXXXVII от 2013 г. за кредитните институции и финансовите предприятия (a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény), така че валидността му не може да се преценява от гледна точка нито на разпоредбите на Закон № CXXXVIII от 2007 г., нито на разпоредбите на Директива 2004/39.

25 Пред запитващата юрисдикция съпрузите Lantos изтъкват, че за да се стигне до тълкуване на Закон № CXXXVIII от 2007 г., което е в съответствие с Директивата, трябва да се изпрати преюдициално запитване, тъй като в решение № 6/2013 PJE Kúria (Върховния съд) се основава на разпоредбите на гражданския кодекс, и по-специално на член 231, който остава незасегнат от транспонирането на Директивата, за да приеме, че договорите за кредит, изразени в чуждестранна валута, са свързани с капиталовите пазари.

26 При тези обстоятелства Ráckevei járásbíróság (Окръжен съд Рацкеве) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Трябва ли да се приеме, че съгласно разпоредбата на член 4, параграф 1, точка 2 (инвестиционни услуги и дейности) и точка 17 (финансов инструмент) от Директива 2004/39, както и раздел B, точка 4 (фючърси, договори за деривати) от приложение I към нея, предлагането на клиента на (валутна) операция в правната фигура на договор за заем във валута, която се изразява в спот покупко-продажба в момента на предоставянето и фючърсна покупко-продажба в момента на погасяването, осъществена чрез конвертиране във форинти на сума, записана във валута, като по този начин заемът на клиента е изложен на въздействието и рисковете (валутен риск) на капиталовите пазари, представлява финансов инструмент?

2) Трябва ли да се приеме, че съгласно разпоредбата на член 4, параграф1, точка 6 (търгуване за собствена сметка) от Директива 2004/39 и раздел А, точка 3 (търгуване за собствена сметка) от приложение I към нея осъществяването на дейност по търгуване за собствена сметка по отношение на финансовия инструмент, описан в първия въпрос, представлява инвестиционна услуга или дейност?

3) Трябва ли финансовата институция да извърши проверка за адекватност съгласно член 19, параграфи 4 и 5 от [Директива 2004/39], като се има предвид, че фючърсната валутна операция, която представлява инвестиционна услуга, свързана с деривати, е предложена като част от друг финансов продукт (а именно договор за заем), и че дериватът сам по себе си представлява комплексен финансов инструмент? Следва ли да се приеме, че не е приложим член 19, параграф 9 от [Директива 2004/39], поради факта че, тъй като рисковете, които поема клиентът по отношение на заема и на финансовия инструмент, по същество са различни, е необходима оценка на адекватността, доколкото операцията включва дериват?

4) Заобикалянето на член 19, параграфи 4 и 5 от [Директива 2004/39] основание ли е за обявяването на договора за заем, сключен между [Banif Plus Bank] и [заемателите], за нищожен?“.

По искането за възобновяване на устната фаза на производството

27 След приключване на устната фаза на настоящото производство с представянето на заключението на генералния адвокат на 17 септември 2015 г., съпрузите Lantos отправят искане за възобновяване на устната фаза с писмо от 20 септември 2015 г., подадено в секретариата на Съда на 25 септември 2015 г.

28 В подкрепа на това искане те изтъкват, че посоченото заключение е опорочено от грешки и непоследователно и че трябва да се възобнови устната фаза на производството, за да може Съдът на основание член 101 от своя процедурен правилник да поиска разяснения от запитващата юрисдикция относно факти и национални правни норми, които според генералния адвокат не са били посочени, което прави недопустимо преюдициалното запитване.

29 В това отношение трябва да се посочи, че по силата на член 83 от неговия процедурен правилник във всеки един момент след изслушване на генералния адвокат Съдът може да постанови възобновяване на устната фаза на производството, по-специално когато счита, че делото не е напълно изяснено, когато след закриване на тази фаза някоя от страните посочи нов факт от решаващо значение за решението на Съда или когато делото трябва да се реши въз основа на довод, който не е бил обсъден от страните или заинтересованите субекти по член 23 от Статута на Съда на Европейския съюз.

30 В настоящия случай, след като изслуша генералния адвокат, Съдът смята, че делата са достатъчно изяснени, за да може да се произнесе по тях, и че те не трябва да се решават въз основа на доводи, които заинтересованите субекти не са разисквали.

31 Също така никой не твърди, че след закриване на устната фаза на настоящото производство някой от заинтересованите субекти е посочил нов факт от решаващо значение за решението на Съда.

32 Впрочем възможността, с която разполага Съдът, а именно да поиска разяснения от запитващата юрисдикция на основание член 101 от своя процедурен правилник, представлява само една правна възможност, като Съдът преценява дискреционно във всеки отделен случай дали да я използва или не.

33 Освен това трябва да се припомни, че по силата на член 252, втора алинея ДФЕС генералният адвокат има ролята да представя публично, при пълна безпристрастност и независимост, мотивирани заключения по делата, за които съгласно статута на Съда се изисква неговото произнасяне. Съдът обаче не е обвързан нито от заключението на генералния адвокат, нито от мотивите, въз основа на които той стига до него (вж. по-специално решение Комисия/Parker Hannifin Manufacturing и Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, т. 29).

34 Поради това искането за възобновяване на устната фаза на производството трябва да бъде отхвърлено.

По преюдициалните въпроси

По допустимостта

35 Доколкото правителствата на държавите членки, представили писмени становища, се позовават на недопустимостта на преюдициалното запитване или изразяват съмнения относно допустимостта на някои от преюдициалните въпроси, трябва да се припомни, че съгласно установената практика на Съда, след като поставените от националните юрисдикции въпроси се отнасят до тълкуването на разпоредба от правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе, освен ако не е очевидно, че преюдициалното запитване всъщност цели да подтикне Съда да се произнесе въз основа на привиден спор или да даде консултативни становища по общи или хипотетични въпроси или че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора, или когато Съдът не разполага с необходимите фактически и правни елементи, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (вж. по-специално решение Les Vergers du Vieux Tauves, C-48/07, EU:C:2008:758, т. 17).

36 В настоящия случай въпросите, поставени от запитващата юрисдикция, се отнасят до тълкуването на разпоредби на правото на Съюза, а именно член 4, параграф 1 и член 19, параграфи 4, 5 и 9 от Директива 2004/39.

37 Освен това, макар че в известна степен актът за преюдициално запитване е сбит и двусмислен, по-специално поради факта че запитващата юрисдикция изглежда поставя в основата на отправените въпроси доводите на съпрузите Lantos, Съдът разполага с необходимите фактически и правни елементи, за да бъде полезен с отговора си на тези въпроси.

38 Всъщност, както от акта за преюдициално запитване, така и от представените на Съда писмени становища следва, че разглежданият в главното производство договор за кредит се характеризира с това, че главницата и дължимите месечни вноски са изразена в чуждестранна валута, но същата тази главница е отпусната и подлежи на връщане в национална валута.

39 Както посочва запитващата юрисдикция, този договор не води до никакви действителни валутни потоци или обмен между Banif Plus Bank и семейство Lantos, тъй като националната валута е единствената парична единица на плащането, използвана както от кредитодателя, така и от кредитополучателите, а чуждестранната валута служи за парична единица на сметката.

40 От представената на Съда преписка е видно, че в същия този договор има клаузи за конвертиране в национална валута на главницата и на месечните вноски. Тези клаузи предвиждат, че размерът на главницата се определя въз основа на курс купува на определена валута към момента на отпускане на средствата, докато размерът на всяка месечна вноска се определя въз основа на курс продава на тази валута към момента на изчисляване на всяка месечна вноска.

41 В този контекст запитващата юрисдикция по същество пита Съда дали, както поддържат г-н и г-жа Lantos, такъв договор, който съдържа клаузи относно обменни курсове, които прехвърлят риска от обмяната върху кредитополучателите, попада в приложното поле на Директива 2004/39, когато по силата на тези клаузи Banif Plus Bank предоставя инвестиционна услуга, така че в качеството си на кредитна институция по член 1, параграф 2 от тази директива тя е длъжна да прецени, в приложение на релевантната разпоредба на член 19 от посочената директива, по-специално адекватността или подходящия характер на услугата, която трябва да се предостави. Освен това съпрузите Lantos изтъкват, че след като не е била направена такава преценка, договорът трябва да бъде отменен.

42 Следователно преюдициалното запитване е допустимо.

По съществото на спора

Предварителни бележки

43 Най-напред трябва да се отбележи, че в рамките на делото, довело до постановяване на решение Kásler и Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), Kúria (Върховен съд) вече е отправял до Съда въпрос относно условията за прилагане на Директива 93/13 в специфичния контекст на договорите за потребителски кредит в чуждестранна валута. В това отношение в решение № 2/2014 PJE, постановено за уеднаквяване на тълкуването на гражданскоправни разпоредби, Kúria (Върховен съд) е приел, че клаузите относно обменния курс, доколкото установяват несъответствие между курс купува на чуждестранната валута, приложен при отпускане на кредита, и курс продава на тази валута, приложен при изчисляване на месечните вноски, подлежат на контрол, за да се определи дали имат неравноправен характер и действително трябва да се считат за неравноправни по-специално когато банката получава възнаграждение от потребителя, равно на разликата между тези обменни курсове, без в замяна да предоставя услуга на потребителя.

44 В същото това решение обаче Kúria (Върховен съд) приема, че по правило клаузите на договор за кредит в чуждестранна валута, като разглеждания в главното производство, в резултат на които в замяна на по-благоприятния лихвен процент от лихвения процент по договорите за кредит в национална валута, рискът от преценката на чуждестранната валута пада изцяло върху потребителя, се отнасят до основния предмет на договора по смисъла на националното законодателство, с което се транспонира член 4, параграф 2 от Директива 93/13, така че тези клаузи не подлежат на контрол, що се отнася до това дали са равноправни или не.

45 Освен това в решение № 6/2013 PJE, постановено за уеднаквяване на тълкуването на гражданскоправни разпоредби, Kúria (Върховен съд) е приел, че сключването на такъв договор за кредит в чуждестранна валута не поражда задълженията за предоставяне на информация, предвидени в членове 40—42 от Закон № CXXXVIII от 2007 г., с които се транспонира член 19 от Директива 2004/39, тъй като в рамките на такъв договор кредитодателят не предоставя нито една от инвестиционните услуги, изброени в член 5 от посочения закон, а предоставя определен капитал, независимо от това дали е предназначен за финансиране или не. Членове 40 и 42 от Закон № CXXXVIII от 2007 г. обаче ще се приложат, когато такъв кредит представлява и инвестиционна сделка, доколкото инвестиционните услуги, свързани с определен финансов инструмент, ще бъдат предоставени чрез средства на кредитополучателя.

46 Настоящото преюдициално запитване се отнася до тълкуването единствено на Директива 2004/39.

47 Трябва да се посочи обаче, че в случай като разглеждания в главното производство могат да са релевантни и разпоредби от други актове на правото на Съюза, свързани със защитата на потребителите.

48 Такива са по-специално разпоредбите на Директива 93/13, с които се установява механизъм за контрол по същество на неравноправните клаузи, предвиден в рамките на въведената с тази директива система за защита на потребителите (вж. в този смисъл решение arrêt Kásler и Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, т. 42).

49 Трябва да се посочи също и правната уредба на Съюза относно потребителския кредит, в случая Директива 87/102/ЕИО на Съвета от 22 декември 1986 година за сближаване на законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки относно потребителския кредит (ОВ L 42, стр. 48; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 1, стр. 252) и Директива 2008/48, които съдържат съвкупност от разпоредби, които имат за цел да защитят потребителите чрез налагане на кредитодателя на някои задължения за информиране на кредитополучателя.

По първия и втория въпрос

50 С първия и втория въпрос, които трябва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция иска да се установи по същество дали член 4, параграф 1, точка 2 от Директива 2004/39 трябва да се тълкува в смисъл, че представляват инвестиционни услуги или дейности по смисъла на тази разпоредба определени валутни операции, извършени от кредитна институция по силата на клаузи от договор за кредит в чуждестранна валута, като този по главното производство, изразяващи се в определяне на размера на кредита въз основа на курс купува на чуждестранната валута към момента на отпускане на средствата, и в определяне на размера на всяка месечна вноска въз основа на курс продава на тази валута към момента на изчисляване на всяка месечна вноска.

51 В това отношение, макар единствено запитващата юрисдикция да е компетентна да се произнесе по квалификацията на тези операции с оглед на конкретните обстоятелства по случая по главното производство, Съдът е компетентен да изведе от разпоредбите на посочената директива, в случая от член 4, параграф 1, точка 2, критериите, които тази юрисдикция може или трябва да прилага за тази цел (вж. в този смисъл решение Genil 48 и Comercial Hostelera de Grandes Vinos, C-604/11, EU:C:2013:344, т. 43).

52 Така няма пречка една национална юрисдикция да поиска от Съда да се произнесе по такава квалификация, както прави запитващата юрисдикция с първия и втория си въпрос, при условие обаче че тази национална юрисдикция установи и прецени необходимите за тази квалификация факти с оглед на всички доказателства по преписката, с които разполага.

53 В случая се поставя въпросът дали операциите, извършени от кредитна институция, състоящи се в конвертирането в национална валута на суми, изразени в чуждестранна валута, с оглед на изчисляване на размера на кредита и на вноските за погасяването му в съответствие с клаузите за обменните курсове на договор за кредит, могат да се квалифицират като инвестиционни услуги или дейности по смисъла на член 4, параграф 1, точка 2 от Директива 2004/39.

54 Съгласно тази разпоредба инвестиционни услуги и дейности означава всяка от услугите и дейностите, изброени в раздел A от приложение I към тази директива относно всеки от инструментите, изброени в раздел B от същото приложение.

55 Трябва да се констатира обаче, че разглежданите в главното производство операции не попадат в обхвата на посочения раздел А, тъй като представляват дейности по обмяна на валута, които имат изцяло акцесорен характер по отношение на отпускането и погасяването на потребителски кредит, изразен в чуждестранна валута.

56 Всъщност тези операции се свеждат, освен ако проверка на запитващата юрисдикция не установи нещо друго, до конвертирането в национална валута (парична единица на плащането) на суми, съответстващи на размера на кредита и на месечните вноски, изразени във възприетата чуждестранна валута (парична единица на сметката), въз основа на курс купува или продава на тази чуждестранна валута.

57 Единствената функция, която изпълняват тези операции, е да установят способите за изпълнение на основните задължения за плащане по договор за кредит, а именно предоставянето от кредитодателя на определена парична сума (главница) и връщането на тази сума заедно с лихвите от кредитополучателя. Целта на тези операции не е извършването на инвестиция, тъй като потребителят се стреми единствено да получи средства за закупуването на определена потребителска стока или получаването на определена услуга, а не например да управлява валутен риск или да спекулира с обменния курс на определена чуждестранна валута.

58 Освен това, противно на поддържаното от съпрузите Lantos, не може да се счете, че посочените операции попадат в обхвата на понятието „търгуване за собствена сметка“, посочено в раздел А, точка 3 от приложение I към Директива 2004/39.

59 Съгласно член 4, параграф 1, точка 6 от посочената директива „търгуване за собствена сметка“ означава търгуване със собствен капитал, което има като резултат сключването на сделки с един или повече финансови инструменти.

60 В случая обаче, освен ако проверка на запитващата юрисдикция не установи нещо друго, не изглежда валутните операции, извършвани от кредитна институция в изпълнение договор за кредит като разглеждания в главното производство, да са свързани с търгуване, което има като резултат сключването на сделки с един или повече финансови инструменти.

61 Всъщност единствената цел на тези валутни операции е да се осигури отпускането и погасяването на кредита.

62 Освен това не може да се поддържа, че операциите, извършени в рамките на договор за кредит като разглеждания в главното производство, попадат в категорията на „допълнителните услуги“, определена в раздел Б от приложение I към Директива 2004/39.

63 В това отношение, макар съгласно раздел Б, точка 2 от приложение I предоставянето на кредити или заеми да може да представлява допълнителна услуга, това е така само ако кредитът или заемът е предоставен на инвеститор, за да може да извърши сделка с един или повече финансови инструменти, при което посредникът, който предоставя кредита или заема, е включен в сделката. Безспорно е обаче, че разглежданият по главното производство кредит не е предоставен с оглед на осъществяването на такава бъдеща сделка.

64 Напротив, когато предоставените от кредитни институции и попадащи в обхвата на посочената точка 2 договори за кредит не са отпуснати с тази цел, те са изключени от приложното поле на Директива 2008/48 по силата на член 2, параграф 2, буква з) от нея.

65 Впрочем в раздел Б, точка 4 от приложение I към Директива 2004/39 са посочени „[у]слугите, свързани с валута, когато се отнасят до предоставянето на инвестиционни услуги“.

66 От това следва, че услугите, свързани с валута, не представляват сами по себе си инвестиционни услуги, спадащи към раздел A от приложение I към посочената директива.

67 Валутните операции, разглеждани в главното производство, обаче не са свързани с инвестиционна услуга по смисъла на член 4, параграф 1, точка 2 от Директива 2004/39, а с операция, която сама по себе си не представлява финансов инструмент по смисъла на член 4, параграф 1, точка 17 от тази директива.

68 Всъщност предвид доказателствата по преписката, с които разполага Съдът, и отново при условие че проверка на запитващата юрисдикция не установи друго, противно на твърдението на съпрузите Lantos, не изглежда, че валутните операции, извършени от кредитна институция в изпълнение на договор за кредит като разглеждания по главното производство, се отнасят до някой от финансовите инструменти, посочени в раздел B от приложение I към посочената директива, и по-специално до фючърсите.

69 Съгласно обичайното определение на финансовото право, фючърсът е вид договор за дериват между две страни, с който едната страна се задължава да купи, а другата — да продаде на определена последваща дата актив, наречен „основен“, на цена, определена при сключването на договора.

70 Договор за потребителски кредит като разглеждания в главното производство обаче няма за предмет продажбата на финансов актив на цена, определена при сключването на договора.

71 Всъщност, от една страна, в договор като разглеждания в главното производство не следва да се прави разграничение между самия договор за кредит и една операция по фючърсна покупко-продажба на чуждестранна валута, тъй като тази операция цели единствено да се изпълнят основните задължения на този договор, а именно задълженията за плащане на главницата и на месечните вноски, и тя не представлява сама по себе си финансов инструмент.

72 Следователно клаузите за конвертиране на определена чуждестранна валута, които се съдържат в такъв договор за кредит, не представляват финансов инструмент, отделен от операцията, предмет на този договор, а само установяват способ за изпълнение на този договор, неразделна част от него.

73 Така делото по главното производство се различава напълно от делото, довело до постановяване на решение Genil 48 и Comercial Hostelera de Grandes Vinos (C-604/11, EU:C:2013:344), което се отнася до фючърсен финансов инструмент, а именно до т.нар. „swap“ споразумение, което има за цел да защити клиентите на банките от измененията в променливите лихвени проценти, на които са изложени тези клиенти, тъй като са подписали договори за определени финансови продукти с тези банки.

74 От друга страна, в рамките на договор за кредит като разглеждания в главното производство стойността на чуждестранните валути, която трябва да се вземе предвид, за да се изчислят вноските за погасяване на кредита, не е определена предварително, а се определя въз основа на курс продава на съответната чуждестранна валута на падежа на всяка месечна вноска.

75 От това следва, освен ако проверка на запитващата юрисдикция не установи друго, че валутните операции, извършени от кредитна институция в изпълнение на договор за кредит в чуждестранна валута като разглеждания по главното производство, не могат да се квалифицират като инвестиционни услуги, поради което тази институция не е длъжна да извърши предвидената в член 19 от Директива 2004/39 преценка за адекватността или подходящия характер на услугата, която трябва да се предостави.

76 Предвид всички изложени съображения на първия и втория въпрос трябва да се отговори, че член 4, параграф 1, точка 2 от Директива 2004/39 трябва да се тълкува в смисъл, че освен ако проверка на запитващата юрисдикция не установи друго, не представляват инвестиционни услуги или дейности по смисъла на тази разпоредба определени валутни операции, извършени от кредитна институция по силата на клаузи от договор за кредит в чуждестранна валута като този по главното производство, изразяващи се в определяне на размера на кредита въз основа на курс купува на чуждестранната валута към момента на отпускане на средствата, и в определяне на размера на всяка месечна вноска въз основа на курс продава на тази валута към момента на изчисляване на всяка месечна вноска.

По третия и четвъртия въпрос

77 Предвид отговора на първия и на втория въпрос не е необходимо да се отговаря на третия и на четвъртия въпрос.

78 Всъщност третият и четвъртият въпрос предполагат, че валутните операции, разглеждани в главното производство, могат да се квалифицират като инвестиционни услуги или дейности по смисъла на член 4, параграф 1, точка 2 от Директива 2004/39.

79 Доколкото е релевантно, що се отнася до четвъртия въпрос, Съдът вече е постановявал, че договорните последици от нарушаването от инвестиционен посредник, който предлага инвестиционна услуга, на предвидените в член 19, параграфи 4 и 5 от Директива 2004/39 изисквания във връзка с оценката трябва да се уредят във вътрешния правов ред на всяка държава членка, при условие че бъдат спазени принципите на равностойност и на ефективност (решение Genil 48 и Comercial Hostelera de Grandes Vinos, C-604/11, EU:C:2013:344, т. 58).

По съдебните разноски

80 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (четвърти състав) реши:

Член 4, параграф 1, точка 2 от Директива 2004/39/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 април 2004 година относно пазарите на финансови инструменти, за изменение на директиви 85/611/ЕИО и 93/6/ЕИО на Съвета и Директива 2000/12/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 93/22/ЕИО на Съвета, трябва да се тълкува в смисъл, че освен ако проверка на запитващата юрисдикция не установи друго, не представляват инвестиционни услуги или дейности по смисъла на тази разпоредба определени валутни операции, извършени от кредитна институция по силата на клаузи от договор за кредит в чуждестранна валута, като този по главното производство, изразяващи се в определяне на размера на кредита въз основа на курс купува на чуждестранната валута към момента на отпускане на средствата, и в определяне на размера на всяка месечна вноска въз основа на курс продава на тази валута към момента на изчисляване на всяка месечна вноска.

Подписи